

SLOBODA PROMETA ROBE U OKVIRU EVROPSKE UNIJE – OSNOVNO OBELEŽJE EVROPSKE UNIJE, SA POSEBNIM OSVRTOM NA CARINSKU UNIJU

REZIME: Sve što se radi u poslovnom svetu radi se sa ciljem sticanja dobiti. Carinska unija je najbolji primer kojim se potvrđuje da privredni interesi često imaju presudan uticaj na politiku i na političke lidere. Sloboda prometa robe je osnovno obeležje EU i predstavlja jednu od glavnih razloga nastanka EU. Naravno sva ostala načela na kojima počiva EU su takođe od izuzetnog značaja. Carinska unija koja je osnovno obeležje EU, je od suštinskog značaja za funkcionisanje ovakve zajednice. Zajedničke carinske tarife i jedinstveni carinski prostor su elementi koji definišu EU kao organizaciju kakvu danas poznajemo.

Ključne reči: carinska unija, carinske tarife, slobodan promet robe, ugovor o osnivanju Evropske Unije, konkurencija.

UVOD

Istorijski gledano proces ujedinjenja evropskih država sa osnovnom idejom spajanja ljudi, kapitala i prometa robe ima dugačku vremensku dimenziju koja je tokom istorije evropskog kontinenta imala različite pojavne oblike. Međutim, svi ti istorijski pokušaji stvaranja jedinstvenog tržišta su takođe i doživeli svoj istorijski brodolom. Uglavnom su usko politički interesi toga doba uspevali da tu, pre svega ekonomsku ideju sjedinjavanja evropskog kontinenta u jedno tržište, ne sprovedu u život. Ipak nakon Drugog svetskog rata dolazi i do ideja o stvaranju pre svega, jedne zajednice koja bi za početak bila usko orijentisana ka pojedinim

¹ Saradnik u nastavi na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad

² Docent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad

granama privrede pojedinih evropskih zemalja koje su već tada počele da uviđaju da samo zajedničko tržište na ovom kontinentu može doneti boljitak većini zemalja (Zajednica za ugalj i čelik). Ipak, sa druge strane sećanja na najveći svetski rat koji je najviše posledica ostavio upravo na evropskom kontinentu usporavalo je tadašnje političare da brže uđu u taj proces kog su i oni sami bili svesni kao nešto što je apsolutne neophodno na evropskom tlu.

Zašto? Pa pre svega Evropa je, gledajući njenu površinu, relativno mali kontinent u poređenju sa ostalim kontinentima. S druge strane iako mala po površini ona ima neverovatno mnogo država u poređenju ponovo sa drugim kontinentima. Tadašnjih četrdesetak i današnjih pedesetak država na ovakvom prostoru je zaista mnogo (prim. autora postoji tendencija stvaranja sve više država na kontinentu u odnosu na pre pedeset godina što samo otežava proces integracije zemalja). Imajući to u vidu, apsolutno je neophodno da ova i ovakva Evropa funkcioniše na način na koji bi funkcionisala jedna samostalna država. Naravno to je teško ostvarivo jer svaka nacija želi da uživa u svojoj samostalnosti u odnosu na druge nacije i da samostalno vodi svoju politiku tj. državu. Imajući sve ovo u vidu još mnogo toga što bi se moglo reći u korist i protiv projekta EU. Sam proces integracije je morao biti sproveden pažljivo, strpljivo i pre svega oprezno uzimajući u obzir interese svih strana tj. zemalja i njihovim različitim željama za odbranu svojih nacionalnih interesa.

U ovom uvodu ćemo se pre svega na kratko osvrnuti na osnivanje EU. Sam proces osnivanja EU je trajao relativno dugo i za posledicu je imao to da se na kraju došlo do toga da su dvanaest država odlučile da formalno pravno osnuju EU. To se desilo u februaru 1992. godine potpisivanjem, sada već čuvenog, ugovora u Mastrihtu o osnivanju EU. Taj ugovor se smatra osnovnim aktom kojim je osnovana EU i na čijim temeljima i danas postoji. Sam ugovor nije posebno obiman i velik, čak je i pomalo nejasan i nedorečen ali je to samo posledica nemogućnosti da se jasnije izraze političke želje zbog različitih interesa.

POJAM SLOBODE PROMETA ROBE

Četri velike slobode (načela) na kojima počiva EU su: sloboda kretanja robe, sloboda kretanja kapitala, sloboda kretanja ljudi i sloboda kretanja usluga.

Sloboda kretanja robe, kapitala, ljudi i usluga je ustvari sama suština i sama bit ugovora o osnivanju EU. Sve ostale funkcije i zadatke koje su ustanovljene u korist EU da ih ona obavlja u ime svojih članica proizlaze iz ovih osnovnih funkcija. Postoji tendencija da se na ovim funkcijama na kojima počiva EU ne stane, već se ustanovljuju nove nadležnosti u korist EU a na „štetu“ država članica, tj. smanjenja njihovih nadležnosti u korist EU. Ovo je naročito izraženo u oblasti spoljne politike i odbrane, gde se sve više zalaže za povećanje uticaja EU kao zajedničke organizacije u odnosu na države članice. Želi se pre svega postići

veći stepen jedinstva u spoljnoj politici i odbrani radi što boljeg i organizovanijeg uticaja na globalne probleme i izazove.

Sloboda kretanja (prometa) robe – osnovni stub na kom počiva cela Evropska Unije je načelo slobodnog kretanja robe. Pod ovim načelom se smatra sloboda kretanja robe na celoj teritoriji EU, bez ikakvih carina i kvantitativnih ograničenja, kao i eliminisanje svih taksi i mera ekvivalentnog efekta.

KARAKTERISTIKE SLOBODE PROMETA ROBE

Ugovorom iz Mاستrihta je normama regulisano ovo pitanje a kasnijim dopunama je ovo pitanje tačnije uređeno. Ugovor iz Mاستrihta slobodu kretanja robe definiše članom 23. koji glasi „Zajednica se zasniva na carinskoj uniji koja se odnosi na svu robnu razmenu i obuhvata zabranu carina na uvoz i izvoz između država članica i svih dažbina koje imaju isto dejstvo, kao i uvođenje zajedničke carinske tarife u njihovim odnosima sa trećim zemljama“. Kao što se vidi, ovaj član kao i uostalom većina članova Ugovora iz Mاستrihta je dosta široko definisan što ostavlja dosta prostora za tumačenje. Osnovnu ulogu u tumačenju i kreiranju prava EU ima Evropski sud u Strazburu.

Ono zbog čega je EU i nastala su pre svega želje političara ali i običnih ljudi i privrednika da ovaj prostor što jedinstvenije funkcioniše. Pre svega treba istaći da osnovni segment privredno-pravnog režima počiva na dva osnovna elementa: *zajedničko tržište* (ili takozvano unutrašnje tržište) i *zajedničke politike*. Osnovna karakteristika EU i ono zbog čega je ona i prevashodno nastala je carinska unija koja je ustanovljena između država članica. Samo tržište Evropske zajednice počiva na dva elementa : *spoljnom i unutrašnjem*.

Spoljni element je pre svega carinski sistem Evropske zajednice. Ono što karakteriše bilo koji carinski sistem pa tako i ovaj je postojanje jedinstvene carinske tarife.

Unutrašnji element pre svega počiva na takozvane „četiri velike slobode“. Osnovna ideja je ustvari da prostor EZ funkcioniše kao jedinstveni prostor, tj. da celokupni prostor svih članica koje mu pripadaju bude u stvari jedinstven i bez unutrašnjih barijera (carinska unija). Znači da prevashodno taj prostor funkcioniše kao da je u pitanju neka unitarna država gde sve funkcioniše na jedinstven način. To praktično ima za posledicu da kada jednom jedan proizvod uđe na teritoriju jedne od zemalja članica EU on slobodno i bez ikakvih ograničenja može prelaziti iz jedne zemlje u drugu sve dok su te zemlje članice EU.

CARINSKA UNIJA

Pojam

Šta se podrazumeva pod carinskom unijom? Pa pre svega reč je o integraciji više zemalja u jedan jedinstveni okvir u kom se ukidaju carine između država

članica i uvođenje zajedničke carinske tarife prema robi koja dolazi iz trećih zemalja. Cilj ovakve integracije je višestruk, u zavisnosti od aspekta koji želi da se postigne. Treba istaći da se Ugovorom o osnivanju takođe nalaže državama članicama EU zabrana kvantitativnih ograničenja u prometu robe.

Karakteristike

Kada se govori o carinskoj uniji bilo kojoj u svetu pa uključujući i ovu na kojoj počiva EU, mora se istaći nekoliko bitnih segmenata. Prvo, zemlje koje su članice ovakve unije imaju određene obaveze koje moraju ispuniti. Treba uskladiti svoj pravni sistem zahtevima jedne takve zajednice. To se naročito odnosi na onaj deo pravnog sistema kojim je regulisan promet robe – uvoz i izvoz tj. prelazak robe preko granične linije u oba smera. To ima za posledicu da roba koja je proizvedena u jednoj zemlji koja je članica takve unije ne sme biti predmet carinjenja u bilo kojoj drugoj zemlji koja je takođe članica carinske unije. Takođe, roba koja dolazi iz trećih zemalja i ulazi na teritoriju jedne od zemalja članica carinske unije jednom kada uđe na teritoriju te unije i ocarini se u zemlji u kojoj je uvežena takva i ta roba mora da ima slobodan promet na celoj teritoriji carinske unije tj. da nakon što se ocarini ta roba ne sme biti predmet ponovnog carinjenja kada pređe granicu jedne zemlje članice unije i pređe u drugu. I ono što je verovatno najbitnije a to je da kada roba dolazi iz trećih zemalja i ulazi na teritoriju carinske unije ona se carinski tarifira sa jedinstvenom carinskom stopom koja je predhodno za tu robu određena od strane zajedničkih organa EU.

Kada bi to primerom ilustrovali to bi ovako izgledalo: recimo da roba dolazi iz Kine i u pitanju je automobil određenog kineskog proizvođača koji, naravno, mora da ispuni stroge standarde po pitanju bezbednosti i ostalih segmenata koji se tiču stepena zagađenja koji proizvodi taj auto. Nakon što je uvoznik jednog takvog automobila uspeo da obezbedi neophodnu dokumentaciju kojom se potvrđuje da jedan takav automobil može da se nađe na ulicama EU, dolazi do carinjenja tog istog automobila. Sada, uvoznik je recimo na granici između Srbije i Mađarske, pokazuje cariniku sva neophodna dokumenta i carinik sa mađarske granice ga upućuje na carinjenje. I sada dolazimo do onog što je bitno. Naime, uvozniku je svejedno da li će taj automobil ocariniti na teritoriji Mađarske ili recimo Španije. Zašto? Pa kao što smo ranije istakli, carinski sistem i tarife su identične na celoj teritoriji EU što ima za posledicu da isti proizvod, kada dolazi sa teritorije neke treće zemlje koja nije članica carinske unije tj. EU, u našem slučaju automobil iz Kine, svejedno je uvozniku gde će taj administrativni posao obaviti, da li u Mađarskoj ili Španiji ili nekoj trećoj zemlji EU, tarifa na osnovu koje će se taj automobil cariniti je identična. Na taj način se obezbeđuje jedinstveni carinski prostor.

Ono što je problematika ovakvih unija kao što je EU a tiče se slobodnog prometa robe, je taj što treba usaglasiti volje i želje više od dvadeset zemalja što

je gotovo nemoguće. Međutim, kao što glasi jedna engleska izreka „Where there is the wil there is the way“ što bi u nekom prevodu kod nas glasilo: Kada postoji volja ima i načina, ovo je tvorcima projekta EU pošlo za rukom. Prvo, odredili su dinamiku ukidanja carinskih dažbina na uvoz između zemalja članica međusobno, carina fiskalne prirode i uvođenje zajedničke carinske tarife u određenom vremenskom periodu. Proces je normalno trajao neki duži vremenski interval ali to je bilo više uslovljeno samim tehničkim i ekonomskim poteškoćama nego političkom nemogućnošću za sprovođenje potrebnih odluka.

Tačna godina koja se uzima za početaka funkcionisanja carinske unije, prvo u okviru evropske zajednice a kasnije u okviru EU, je 1968. godina kada su države članice na osnovu Rimskog ugovora o osnivanju EZ ukinule sve carinske dažbine na industrijske proizvode i to čak godinu i nešto više u odnosu na rok koje su same odredile kao trenutak u vremenu kada bi trebalo da carinska unija profunkcioniše na način na koji su želeli tadašnji tvorci.

Kao mehanizam za ostvarivanje slobode prometa robe unutar Zajednice postoji jedna ugovorna odredba koja je sadržana u Ugovoru o osnivanju EZ pod takozvanim nazivom *klauzule o zadržavanju*, i postepeno ukidanje postojećih dažbina. To je učinjeno na način koji je zemljama članicama nametnuo obavezu da se uzdržavaju od uvođenja novih uvoznih ili izvoznih dažbina, sa tendencijom smanjenja carina i ostalih dažbina prema dinamici koji je odredila Zajednica.

Treba ovde napomenuti da sve ovo najviše važi u oblasti proizvoda industrije, a da je promet a naročito ukidanje carina u odnosu na poljoprivredne proizvode, nešto drugačije regulisan. Ovo je učinjeno zbog raznolikosti poljoprivrednih proizvoda jer su oni od opšteg nacionalnog interesa za svaku zemlju članicu pojedinačno i da svaka zemlja želi da što više zaštiti svoju poljoprivredu, tj. ono što je njoj od suštinskog značaja. Tu je učinjen ustupak pa je za svaku zemlju ostavljeno pravo da određene proizvode koji su od značaja za ekonomiju te zemlje, štiti na određen način koji ipak odstupa od načela slobode prometa robe. O ovome bi se dalo pisati dosta obimno ali je to tema koja zaslužuje posebnu pažnju i poseban rad na tu temu.

PREDNOSTI I NEDOSTACI CARINSKE UNIJE

Sve što se radi u poslovnom svetu radi se sa ciljem sticanja dobiti. Ovakva paralela se može podvući i sa prednostima stvaranja EU odnosno njenog glavnog segmenta na kom počiva a to je carinska unija. Pre svega, reč je o omogućavanju privrednicima i korisnicama da uživaju što bolji tretman kao članovi jedne ovakve zajednice. Činjenica je da se širenjem ovakvog tržišta šire i mogućnosti za zaradu a sa druge strane samim privrednicima olakšava poslovanje jer su standardi i norme regulisane uglavnom što se tiče prometa robe na nivou EU. Naravno to ima i manje nekih negativnih aspekata po privrednike a prvenstveno se tu misli na konkurenciju koja je zbog širine tržišta mnogo veća. Samim korisnicima,

odnosno potrošačima slobodno tržište prevashodno znači mogućnost biranja različitih proizvoda po različitim cenama, bolju konkurentnost cena, bolji asortiman... Opšta je ekonomska činjenica da konkurencija pozitivno utiče na položaj potrošača u jednoj ovakvoj ekonomskoj zajednici, jer povećanje konkurencije utiče na poboljšanje kvaliteta proizvoda koji se nalazi na tržištu, zatim utiče na cene samih proizvoda jer su proizvođači prinuđeni da zbog konkurencije na sve načine utiču da povećaju kvalitet svojih proizvoda i da ih učine konkurentnim, a kao jedan od načina da to urade definitivno je pozitivna i aktivna politika kreiranja cene svojih proizvoda.

Negativni aspekti carinske unije odnosno EU, koji se odnosi na slobodan promet robe je konkurencija koja je istovremeno i pozitivan aspekt. Ovo je posledica toga što koliko god konkurencija utiče na poboljšanje položaja potrošača i snižavanje cena robe i podizanje kvaliteta iste, sa druge strane to utiče da proizvođači moraju da posluju izuzetno dobro, da su aktivni na svim poljima poslovanja, da prate konkurenciju i da jednom rečju, budu konkurentni. To je izuzetno teško kada je tržište otvoreno i u takvim okolnostima mnogi proizvođači ne uspeavaju da opstanu na tržištu. U svakom slučaju to su samo neki negativni aspekti koji su ipak od manjeg značaja u odnosu na pozitivne uticaje carinske unije.

ZAJEDNIČKA CARINSKA TARIFA

Osnovno spoljno obeležlje carinske unije je postojanje zajedničke carinske tarife. Uvođenje zajedničke carinske tarife uvedeno je 1968. godine. Uvođenje ovakve zajedničke carinske tarife se odnosilo na svu robu koja je ulazila na teritoriju EZ, a po poreklu je ta roba iz trećih zemalja.

Zajednička carinska tarifa predstavlja listu proizvoda koji su klasifikovani u skladu sa zajedničkim pravilima nomenklature, vrednosti i porekla robe sa odgovarajućim carinskim stopama. Sam proces usaglašavanja nomenklatura je izveden putem Konvencije o nomenklaturi sa klasifikacijom robe u carinske tarife od 1950.

Treba istaći da je zajednica donela nov sistem nomenklature pod nazivom kombinovana nomenklatura 1988. godine.

Kombinovana nomenklatura je podeljena u dvadeset jedan odeljak sa devedeset devet poglavlja i sa dve kolone.

**Assist. Predrag Mirković³,
Assist. Prof. Vladimir Đurić, Ph.D.⁴**

***Goods in the European Union – The main
characteristic of the European Union, with
special emphasis on customs union***

A b s t r a c t

Everything that a current business world is involving around, is getting more incomes. Custom union is the best example which is confirming that business interest is more than often of great influence on politics and on political leaders. Free traffic for all goods is by all the most important trademark of EU and also is a main reason for rising of EU. Of Corse all the rest of ballast of EU are also of great importance. Customs union is basic trademark of EU, and also is of great importance for the function of this union. Common Customs Tariffs and unique customs region are the elements that are defining EU as organization as we know today.

Key words: Customs union, customs tariffs, free traffic for all goods, agreement of EU, competition.

Literatura

1. Nenad Avramović: „Pravo Evropske Unije“, Privredna akademija, Novi Sad 2009. god.
2. Milutin Srdić: „Evropska Unija i pravo Evropske Unije“, Privredna akademija, Novi Sad 2006. god.
3. Darko Simović: „Insitucionalni okvir Evropske Unije nakon Lisabonskog sporazuma“, Fakultet za uslužni biznis, Sremska Kamenica 2008. god.
4. Radovan Vukadinović: „Pravo Evropske Unije“, Kragujevac 2006. god.
5. Gordana Ilić Gasmi: „Pravo Evropske Unije“, Univerzitet Singidunum, Beograd 2006. god.

³ Assistant on the Law Faculty, Busyness academy, Novi Sad

⁴ Assistant Professor on the Law Faculty, Busyness academy, Novi Sad